

Raittiutta voidaan tarkastella hyvinkin monista lähtökohdista sen mukaan, halutaanko painottaa päihteiden käytön terveydellisiä, taloudellisia, eettisiä, juridisia vai erilaisiin kulttuuri- ja kasvutaustoihin liittyviä puolia. Aina on kuitenkin kysymys ihmisestä, hänen psykofyysisestä kokonaisuudestaan, elämän eheydestä, sen sisällöstä ja mielekkyydestä. Kun raittiutta seuraavassa tarkastellaan kristillis-eettiseltä kannalta, on syytä painottaa, että nimenomaan meidän oloissamme on mahdotonta vetää rajaa esim. humanistisen ja yleiseettisen katsomuksen ja kristillisen katsomuksen välille, koska ihanteet ja arvopohja ovat yleisesti ottaen samat — lähinnä perinteen vaikutuksesta. Syvemmälle mentäessä eroa voidaan löytää ihmiskäsityksessä, ihmisestä Jumalan luomana tai ainoastaan biologisena olentona, ihmisluonnon hyvydessä ja jaloudessa tai toisaalta sen syntisyydessä ja raadollisuudessa.

Puhuttaessa kristillis-eettisestä katso-
muksesta suurempi vaikeus on määritellä, mitä ”kristillinen” merkitsee, mikä on ”kristillistä” ja mikä ei. Alkoholin käyttö on ns. ehdonvallan kysymys, joka toiselle on luonnollinen ja sallittu ja toisen mielestä lankeemus ja synti. Eron huomaa jo oman maamme kristityissä puhumattakaan esim. Keski-Euroopan katolisten ja protestanttien suhtautumisesta alkoholipitoisiin juomiin. Eräs baijerilainen tuttavani, joka on suomalaisen kanssa naimisissa, tuntee hyvin suomalaista kristillisyyttä ja ymmärtää kireän ja ahdistuneen suhtautumisen alkoholiin, mutta ei suostu hyväksymään sitä, että on syntiä

juoda olutta, jota Baijerissa ei edes luokitella alkoholijuomaksi. Tämä on käytännön esimerkki vaikeudesta määritellä tässä yhteydessä sanaa ”kristillis-eettinen”, mikä ei kuitenkaan estä raittiuden käsittelemistä tältä kannalta.

Ihmisestä

Kun viime sotien jälkeisenä aikana korostettiin yksipuolisesti ympäristötekijöiden osuutta ihmisen persoonallisuuden muodostumisessa, syntyi sanonta, että ihminen syntyy originaalina ja kuolee kopiona. Toisessa ääripäässä on perintötekijöiden ja synnynnäisten taipumusten liiallinen painotus. Raittiutta ja elämän muitakin alueita ajatellen totuus on näiden äärimmäisyyksien välillä: raittiuden tai alkoholin käytön geeniä ei tietysti voida erottaa, mutta täydellä syyllä voidaan puhua taipumuksesta, joka tietyissä olosuhteissa puhkeaa esiin.

Elämänasenteen muodostumisessa fyysisen ja henkisen kypsyyden ikään mennessä vaikuttavat ennen muuta ihmisen kasvupohja, viitekehys ja sosiaalinen ympäristö. Kodin ja perheen sekä niiden ulkopuolisten virikkeiden ja vaikutteiden sekä lasten ja nuorten saamien mallien merkitystä ei milloinkaan voida korostaa liikaa. On tietysti asioita, joihin emme voi vaikuttaa. Ihmisessä niitä ovat periytyvät ja taipumukselliset ominaisuudet, minkä lisäksi ympärillämme on paljon sellaista, mitä emme voi muuttaa. Tärkeintä ja samalla vastuullista onkin nähdä ja ottaa huomioon ne asiat, joihin voimme vaikuttaa nimenomaan varttuvien ihmisten ar-

vomaailmaa ja kasvu ympäristöä ajatellen.

Emme voi olla ottamatta huomioon muita, sillä ihminen on sosiaalinen olento tässä luomakunnassa. Hän on osa järjestelmää, jossa yhteiset, lähinnä sopimukseen perustuvat normit säätelevät yhteistä elämää ja luovat samalla turvallisuutta. Järjestelmään kuuluu myös osana jatkuvuuden mahdollisuus, joka on riippuvainen lähinnä tiettyyn arvomaailmaan ja elämäntapoihin kasvattamisesta. Jos tässä kaikessa on mukana kristillisiä aineksia, voidaan puhua kristillisestä vaikuttamisesta, jopa kristillisestä elämäntarkastuksesta taustavoimana ja elämää kannattavana elementtinä. Jos mukana on kristillisten aineiden ohella tai niiden sijasta yleiseettisiä ja humanistisia aineksia, aikuiseksi kypsymiseen liittyy kasvattaminen terveeseen suhtautumistaan nautintoaineisiin.

Lapsena ja nuorena saadaan elämän rakennusaineita, mutta nykyelämä tuo mukanaan ihmisestä riippumattomia ongelmia, jotka patoutuvat ja etsivät purkautumisteitä. Tunnetta liian vähän persoonallisuuden syvimpiä alueita voidaksemme selittää, mitkä mekanismit ja lainalaisuudet toimivat silloin, kun ihmisellä on sisäisiä ristiriitoja, epävarmuutta, onnistumisen ja itsensä ylittämisen pakkoa, sairaita kilpailuasetelmia, turvattuutta. Tällaisessa tilanteessa esim. alkoholi ei ole ratkaisu, vaan pakotie. Tunnetta liian vähän ihmisen motivaation kenttää voidaksemme analysoida, millaiset vetovoimat mihinkin suuntaan vaikuttavat. Näillä alueilla erästä näkökohtaa ei ole riittävästi pidetty esillä kirjoituksissa, keskusteluissa, mainoksissa. Edellä mainittujen ongelmien purkautuminen alkoholin väärin- tai liikakäyttöön pohjautuu emotionaalsiin tekijöihin. ”Järkipuhe” tai tahdon voimaan vetoaminen eivät auta. Tunne-elämän häiriintyneisyys on hoidettava tunne-elämän tasolla.

Mutta mitä sitten kaikella tällä on tekemistä kristillis-eettisen ajattelun kanssa? Paljonkin ensinnä siksi, että

kristillinen ja yleisinhimillinen näillä alueilla ovat lähes identtiset. Ihmisenä oleminen ja nimenomaan sen vaikeudetkin saavat uutta ulottuvuutta ja syvyyttä kristillisestä elämäntarkastuksesta. Jumalan luomana jokaisella ihmisellä sellaisenaan on itseisarvo. Hän on yksilö, minkä vuoksi hänelle kuuluu oikeus olla erilainen kuin muut. Kristilliseen ihmis-käsitykseen kuuluu erottamattomasti myös ajatus ihmisen heikkoudesta, epäonnistumisesta, ongelmista ja vaikeuksista. Mutta siihen kuuluu myös ajatus, että kenenkään ei tarvitse jäädä niiden kanssa yksin, koska jokaisella on lupa elää lunastettua elämää, ts. tietää, että Jumala hyväksyy hänet omakseen. Hyväksytyksi tuleminen onkin aikamme länsimaisen ihmisen suurimpia tarpeita.

Kristillinen on myös ajatus ihmisen sosiaalisuudesta: hän on aina yhteisön — perheen, suvun, heimon, kansan, ihmiskunnan — osa. Tämä on samalla oikeus ja velvoite. Velvoite siksi, että ihminen on vastuussa sekä itsestään että yhtä lailla toisista. Jumalan tahto ja sen toteutuminen eivät ole abstraktioita, vaan eletäväksi tarkoitettua todellisuutta, jossa elämän rakentavat voimat ovat vaikuttamassa.

Raamattu ja raittius

Kun on kysymys kristillisestä tarkastuksesta ja uskon soveltamisesta elämän eri alueille, on asioita tarkasteltava perusteista eli Raamatusta käsin. Raittiutta ajatellen kysymyksenasettelu on yleensä toistunut samana: Voidaanko ehdotonta raittiutta tai alkoholin käyttöä perustella Raamatulla?

Viiniköynnöksen tapaamme jo Raamatun alkulehdiltä, sillä Nooan mainitaan ensimmäisenä istuttaneen viinitarhan (1. Moos. 9:20). Aikojen kuluessa koko sillä kulttuurialueella viinistä tuli yksi viljelyskasvi ja ravintoaine muitten joukossa. Jopa kansan ihanteellista elämää rauhan vallitessa kuvattiin toteamuksella, että ”Juuda ja Israel asuivat turvallisesti, itsekukin viinipuunsa ja viikunapuunsa

alla" (1. Kun. 4:25). Käytännössä viini ei kuitenkaan ollut niinkään nautintoaine kuin osa aterialla (ks. mm. 1. Moos. 14:18; Tuom. 19:19; Neh. 5:15). Usein se laimennettiin vedellä, samoin kuin tehdään nykyisinkin, sillä väkevän viinin säilyvyys kuumissa oloissa oli parempi kuin miedon, ja käyttöön se laimennettiin.

Viininkorjuujuhlat olivat jokavuotinen riemullinen tapahtuma, ja osa rypäleistä syötiin sellaisenaan, osa puristettiin tuoremehuksi ja osan annettiin käydä viiniksi. Normaalioloissa viini ei siis ollut mikään ongelma, mutta viinin rinnalla Vanha testamentti tuntee juovuttavan väkevän juoman, joka mahdollisesti valmistettiin tislamalla. Tämän mainitseminen korostetusti erikseen osoittaa selvästi, että viinin tarkoitus ei ollut päihdyttää tai yleensä olla nautintoaineena.

Vanhan testamentin juutalaisuudessa on siis selvästi kaksinainen suhtautuminen alkoholipitoisiin juomiin. Toisaalta viini nähdään Jumalan lahjana, joka "ilahuttaa sydämen" (Ps. 104:15), mutta toisaalta viinin ja väkevän juoman väärinkäytöstä varoitettiin ankarin sanoin korostaen varsinkin sosiaalista näkökulmaa, juomalla köyhtymistä ja ihmisen juovuksissa tekemiä tyhmyyksiä. Pari esimerkkiä: "Voi niitä, jotka aamuvarhaisesta väkijuoman jäljessä juoksevat ja iltamyöhään viipyvät viinistä hehkuvina! ... Voi niitä, jotka ovat urhoja viinin juonnissa ja aimomiehiä väkijuoman sekoittamisessa" (Jes. 5:11, 22). "Puutteen mieheksi päätyy riemujen rakastaja, eikä rikastu se, joka viiniä ja öljyä rakastaa." "... juomari ja syömäri köyhtyy ja unteluus puettaa ryysyihin." "... viini on pilkkaaja, väkijuoma remunpitäjä; eikä ole viisas kenkään, joka siitä hoipertelee" (Sananl. 21:17; 23:21; 20:1). Varoittavia, ihmistä ja yhteisöä suojaamaan sekä kulttipuhtautta varjelemaan tarkoitettuja Vanhan testamentin kohtia on lukuisia (ks. mm. Hoos. 4:11; Habak. 2:5; 3. Moos. 10:8—9; Tuom. 13:4; Sananl. 23:31—32; Jer. 35; Aam. 2).

Uuden testamentin puolelle tultaessa Jeesuksesta voidaan sanoa, että hän

suhteessaan viiniin oli tyypillisesti silloisen juutalaisuuden edustaja: viini ei ollut ongelma eikä sillä nautintoaineena ollut varsinaisesti Jeesuksen sanoman ydinsisällön kanssa mitään tekemistä. Hän ei ollut moralisti eikä lainlaati, vaan hän tahtoi antaa koko elämälle uuden sisällön ja perusteet. Kaanan häissä hän muutti veden viiniksi (Joh. 2). Pelastustekonsa merkitystä ja evankeliumin leviämismäa sekä suhdettaan opetuslapsiinsa hän vertasi nimenomaan pienestä runkosasta haarautuvaan ja leviävään viinipuuhun. Viinipuun anti oli hänellekin Jumalan lahjaa, ja ehtoollisen vietossa ja asettamisessa viini sai leivän ohella sakramentaalisen merkityksen ja sisällön.

Koska Jeesus ei edustanut moralismia eikä nomistista, lainomaista ohjeiden antamista kaikkiin tilanteisiin, hänen opetuksiaan on katsottava kokonaisuudesta käsin. Tämä merkitsee raittiutta ajatellen sitä, että koska rakkauden käsky on "lain täyttymys" ja itsensä kieltäminen siveellinen ihanne, ne oli sovellettava myös viinin ja väkijuomien käyttöön. Rakkauden kaksoiskäsky — rakasta Jumalaa ja lähimmäistäsi (Mark. 12:30, 33) — ja elämän kultainen sääntö — mitä te tahdotte ihmisten teille tekävän, tehkää myös te samoin heille (Matt. 7:12) — sisälsivät siveellisen velvoituksen ottaa lähimmäinen kaikessa huomioon. Summa summarum: Vanhan testamentin tavoin Jeesus hyväksyi viinin nauttimisen, mutta ei juopumukseen juomista.

Paavalin kanta alkoholijuomien käyttöön oli ahtaampi. Hän varoitti usein juopumisesta, josta "tulee irstas meno" (Ef. 5:18). Korinton seurakunta vietti ehtoollistaan "nyyttikesteinä", joille seurakuntalaiset toivat ruokatarvikkeita. Tämä johti kuitenkin väärinkäytöksiin ja epäkohtiin, "klikkiytymiseen", toisaalta ylensyömiseen ja -juomiseen ja toisaalta vastaavasti puutteeseen, niin että Paavalin oli kirjeessään jyrkin sanoin puututtava tilanteeseen (1. Kor. 11). Paheiden luettelossa — "Hengen hedelmien" vastakohtana — hän mainitsee samassa yhteydessä mm. kateuden, juomingit ja mäs-

säykset todeten, "että ne, jotka sellaista harjoittavat, eivät peri Jumalan valtakuntaa" (Gal. 5:21).

Paavalin ajatukset saavat kuitenkin kokonaan uutta syvyyttä siitä, että hän korostaa kristityn vastuullista vapautta. "Kaikki on minulle luvallista, mutta ei kaikki ole hyödyksi; kaikki on minulle luvallista, mutta minä en saa antaa minkään itseäni vallita" (1. Kor. 6:12). Toisin sanoen: myös luvallisten asioiden alueella vastuullinen ihminen asettaa itse itselleen rajoituksia, osittain itsensä mutta varsinkin toisten tähden. Tämä jälkimmäinen seikka — lähimmäisen huomioon ottaminen — näkyy mm. sanasta: "Hyvä on olla lihaa syömättä ja viiniä juomatta ja karttaa sitä, mistä veljesi loukkaantuu tai joutuu lankeemukseen tai heikoksi tulee" (Room. 14:21). Tässä on kysymys, niin kuin joissakin muissa kohdissa, valinnan vapaudesta. On omakohtainen vapaus tehdä niin tai näin, mutta omaehtoisesti on vapaus myös kieltäytyä jostakin nimenomaan toisen ihmisen tähden. Tämä on vastuullista vapautta. — Missään tapauksessa Paavalikaan ei kiellä viinin käyttöä. Hän jopa kerran suositteli sitä nuorelle työtoverilleen Timoteukselle vatsalääkkeeksi (1. Tim. 5:23).

Raamatun käsitys alkoholipitoisista juomista on näin ollen varsin yksiselitteinen ja selvä. Raamatulla voidaan perustella ehdotonta raittiutta, vapaaehtoista kieltäytymistä näistä nautintoaineista itsensä tai/ja toisten tähden. Raamatulla ei voida perustella ehdottoman raittiuden vaatimusta, mutta kylläkin ja nimenomaan raittiuden vaatimusta. Alkoholin väärinkäyttöä ja liikakäyttöä ei sen sijaan voida Raamatusta johtaa, päinvastoin niistä ja niiden seurauksista juuri varoitetaan.

Raittius tai alkoholin käyttö ei ole yksityisasia

Kristillinen etiikka on tietysti johdettava Raamatusta, joten edellä esitetyistä johtoajatuksista ovat löydettävissä myös raittiusasian sovellutukset omaan ai-

kaamme. Ydinsisällöltään ne ovat ilmaistavissa kahdella sanalla: vastuullinen vapaus. Persoonallisen vapauden ajatuksella voidaan tietysti puolustaa tai pikemminkin puolustella alkoholin nauttimista, väärinkäytöksiä, halujen tyydyttämistä, jopa itsekkyyttä. Kristillinen katsomus ei yhdy tähän, vaan määrittelee vapauden toisin, eritoten Jeesuksen ja Paavalin opetusten ja katsomusten mukaan. Keskeisintä tässä on se, että myös luvallisten asioiden alueella on tehtävä rajoituksia silloin, kun yksilön tai yhteisön fyysinen ja henkinen etu ja hyvinvointi sitä vaativat. Rakkaus on tärkeämpi kuin oma persoonallinen sitomaton vapaus, sillä se ottaa huomioon toisen ihmisen, lähimmäisen. Itsensä kieltäminen on eettisesti korkeaa ja vapautta sanan syvimmissä merkityksessä.

Kristillinen vapaus on siis individualismin ja egoismin yläpuolella, ja se on liian arvokas ilmaisu käytettäväksi elämää ja yhteisöä tuhoavien menettelyjen perusteluksi. Kun artikkelin alkupuolella oli puhetta yksilöllisyydestä ja ihmisestä sosiaalisena olentona, niin näissä kehyksissä molemmat näkökohdat saavat syvimmän ja samalla ihmisarvon mukaisen sisällön. Raittius on samalla sosiaalista vastuuta. Tässä yhteydessä on vielä aiheellista korostaa, että kieltäytyminen tai pidättäytyminen ei kristillisen etiikan mukaan voi eikä saa olla itsetarkoitus, saati ihmisen jonkinlainen eettinen ansio. Jos näin olisi, se olisi itsekkyyttä ja farisealaisuutta.

Vaikka raittius tai alkoholin käyttö ei ole yksityisasia, vaan mitä suurimmassa määrin sosiaalinen, se Raamatun ja kristillisen etiikan mukaan on ns. ehdonvallan asia (adiafora): koska ei ole kysymys lakikokoelmasta ja nomistisesta kasuistii-kasta, jossa on ohje jokaikistä elämäntilannetta varten, ratkaisu jää kunkin omaksi asiaksi. Ei kielletä eikä käsketä, mikä tietysti johtaa joidenkin kohdalla ongelmiin ja vaikeuksiin, monet kun tahtoisivat ehdottomia elämänohjeita kainalosauvoikseen.

Yksilön vapaan valinnan ja toiselle

ihmiselle esikuvana tai kiusaukseksi olemisen painotus tuntuu perustellulta, mutta varsinkin vapauteen liittyy monia ongelmia. Vaikka ehdotonta raittiutta ei pidä vaatia, niin missä ovat kohtuuden rajat. Missä alkaa fyysinen tai henkinen riippuvuus? Mikä on alkoholijuomien käyttöä ja mikä väärinkäyttöä? Missä joudutaan sanomaan, että minä voin juoda, mutta sinun täytyy juoda tai päinvastoin? Missä tulee se kehä, että syyllisyys ajaa takaa ja johtaa yhä suurempiin vaikeuksiin? Kaikille tuttuja kysymyksiä, mutta vailla vastauksia.

Raittius elämäkokonaisuudessa

Uskallan olettaa tai ainakin toivoa, että lähestulkoon kaikki voivat yhtyä edellä esitettyihin ajatuksiin. Jos — toivoakseni kun — näin on, myös koko artikkelin alku pitää paikkansa: meidän oloissamme kristillis-eettiset perustelut ja johtopäätökset

ovat pitkälle identtiset mahdollisesti muista lähtökohdista nousevien ajatusten kanssa. Tämän ei tarvitse johtua pelkäämään kristillisen perinteen pituudesta ja vaikutuksesta, vaan myös siitä, että juuri nämä näkökohdat liittyvät ihmisenä olemisen onneen ja tuskiaan, vapauteen ja vastuuseen, ilmiöihin, jotka ovat kaikille yhteisiä. Ihmiskäsityksessä ja elämäntätsomuksessa voi olla erilaisuutta, mutta problematiikan kokonaiskenttä on yhteinen.

Koska itse asia koskettaa meitä kaikkia, on syytä painottaa kaikkien osa-alueiden yhteenkuuluvuutta: psykologia, sosiologia, lääketiede, filosofia, sosiaalipolitiikka, teologia ja monet muut ovat saman asian, ihmisen, ihmisenä olemisen ja ihmisyyden palveluksessa. Ja mitä useammalta näkökulmalta asioita, raittiuttakin, voidaan valottaa, sen paremmin olemme ihmisen asialla.